

ДЕРЖАВА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РИНКУ

Складовим компонентом концепції інклюзивних і екстрактивних інститутів з позиції стабільного економічного зростання і підвищення добробуту населення є ринкова економіка у формі інклюзивного ринку. В зв'язку з цим виникають питання: в чому сутність поняття інклюзивний ринок, які його ознаки, за яких умов він реалізує свій потенціал, і яка роль держави в його формуванні і розвитку.

Інклюзивні ринки мають право на неупереджене гарантування контрактів: коли вони мають захищені права на приватну власність та інші форми власності, коли економіка базується на конкуренції між господарюючими агентами, що надає можливість входження на ринок новим компаніям з прогресивними ідеями і інноваційними технологіями, коли існує дієве антимонопольне законодавство, коли підприємцям надається право на свій розсуд використовувати наявні економічні ресурси, людські, матеріальні та фінансові і прийняти рішення: що виробляють, скільки і для кого, коли успіх залежить від ефективності і якості продукту, коли запорукою гарантування правопорядку є неупереджена судова система та верховенство права, коли діє ustalена система оподаткування.

Водночас коли ми говоримо про інклюзивний ринок, його характерні риси які йому притаманні, то всі його інституції не є природними по своїй сутності, вони не існують поза і без держави, і, як правило, є результатом державної інституціональної політики. Держава це така організація, яка представляє політичну, економічну, правову та ідеологічну владу, вона наділена легітимним примусом і виражає інтереси панівних сил та суспільства в цілому. У взаємозв'язку держави і ринку, держава виступає як інститут політичної влади, яка в процесі своєї еволюції змінювала роль в розвитку економіки. З позиції еволюції економічної ролі держави науковці виділяють державу як “нічного вартового”, як інститут макроекономічного регулювання, як “соціальну державу” та “державу розвитку” або “ефективну державу”. Нас цікавить вплив держави “нічного вартового” на процес впливу кожної із зазначених держав на формування і розвиток інклюзивних інститутів ринку. У історичному вимірі це період із середини XVII ст. до середини XIX ст.

Розуміння держави як “нічного вартового” багато в чому базувалося на ідеях А.Сміта. На його переконання ринковий механізм є найкращим інструментом, який забезпечує як економічне зростання, так і суспільний добробут. Тому держава не повинна втручатися в регулювання економічних процесів, а її функції обмежуватися встановленням та охороною правопорядку. Така думка щодо ролі держави “нічного вартового” в ринковій економіці і на сьогодні домінує у науковій та навчальній літературі. Але саме ця держава почала формувати і розвивати базові інклюзивні інститути ринку. Коли інклюзивні інститути створені, зокрема: правогарантування контрактів, захист прав власності, свобода вибору і свобода прийняття рішень, верховенство права, антимонопольні закони та ін. і вони імплементовані та плідно взаємодіють з ринковою економікою, то за всіх обставин можна говорити про інклюзивний ринок, його відмінність від інших ринків, його спрямованість на економічне зростання та підвищення добробуту всього суспільства.

В сучасних умовах, питання становлення інклюзивних інститутів для ринкової економіки ефективно поєднання їх дій з ринковим механізмом, і на цій основі формування і розвиток інклюзивного ринку є актуальним для багатьох країн, в тому числі і для України. Важливість вирішення цього питання для України пов'язано також з прагненням держави до вступу в ЄС та в перспективі переведенням існуючої інституціональної структури на європейські інституціональні стандарти.